

Zakres związania prokuratora wskazaniami sądu wyrażonymi na podstawie art. 330 § 1 KPK

*Elżbieta Kosior**, *Wojciech Kosior***

Streszczenie

W niniejszym opracowaniu autorzy dokonują oceny art. 330 § 1 KPK i zakresu związania prokuratora wskazaniami sądu wyrażonymi w uzasadnieniu postanowienia o uchyleniu decyzji o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego.

Słowa kluczowe: prokurator, postępowanie przygotowawcze, wskazania sądu

Wprowadzenie

W obowiązującym obecnie modelu procesu karnego postępowanie przygotowawcze jest odrębnym pozasądowym stadium szeroko pojętej drogi procesowej, mimo to pewne czynności w toku postępowania przygotowawczego zostały przekazane do dyspozycji sądu¹. Do nich należy m.in. rozpatrywanie zażaleń na postanowienia prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania (art. 306 KPK). Rozpoznając takie zażalenie, sąd jest uprawniony bądź do utrzymania w mocy postanowienia prokuratora, bądź do jego zmiany lub uchylenia. Uchylając takie postanowienie, sąd wskazuje powody tej decyzji, a w miarę

* Prokurator Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie w stanie spoczynku, asystent na Wydziale Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej.

** Aplikant prokuratorski KSSiP, asystent na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego.

¹ M. Kurowski, P. Sydor, „Śledcze” czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym w aspekcie praktycznym, PS 2011, Nr 1, s. 98-108 – „Pomimo wprowadzenia ogólnej reguły dotyczącej postępowania przygotowawczego i powierzenia go do prowadzenia organom pozasądowym należy wskazać, że rola sądu jest niebagatelna. Należy podkreślić, że pomimo nieprzywrócenia instytucji sędziego śledczego znaczącą rolę sądu można zauważyć w wielu czynnościach. Czynności sądowe postępowania przygotowawczego można podzielić na: (1) kontrolno-decyzyjne, (2) decyzyjno-śledcze, (3) śledcze”.

potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące (art. 330 § 1 KPK).

W praktyce prokuratorskiej nierzadko pojawiają się wątpliwości co do sposobu, w jaki należy pochylić zakres wiązania wskazaniami sądu, a także do formułowania jakich wskazań uprawniony jest sąd. Czy sąd, uchylając zaskarżone postanowienie, władny jest do formułowania wytycznych, które prokurator musi następnie wykonać, a także czy prokurator, który jest przecież gospodarzem postępowania przygotowawczego, jest takimi wytycznymi bezwzględnie związany, kosztem swojej autonomii procesowej?

Niniejszy artykuł stanowi rozważania *de lege lata* na gruncie art. 330 § 1 KPK, które mają udzielić odpowiedzi na powyższe pytania. Czyniona analiza w swoim założeniu ma służyć przede wszystkim praktyce poprzez próbę zdefiniowania zarówno zakresu wiązania prokuratora wskazaniami sądu, wyrażonymi w postanowieniu uchylającym decyzję o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania, jak i samego zakresu tych wskazań.

Problematyka art. 330 § 1 KPK

Podstawowym zadaniem prokuratora jest wniesienie i popieranie przed sądem aktu oskarżenia, o ile wyniki przeprowadzonego wcześniej postępowania przygotowawczego pozwolą na ustalenie, że przestępstwo zostało popełnione przez konkretną osobę. W odmiennym przypadku prokurator powinien wydać postanowienie o umorzeniu lub – gdy brak jest w ogóle podstaw do prowadzenia postępowania – o odmowie jego wszczęcia. Przy podejmowaniu tych decyzji jest on suwerenny, po jego stronie musi istnieć przekonanie co do słuszności swojego rozstrzygnięcia. Decyzje te podlegają kontroli sądowej; w przypadku wniesienia aktu oskarżenia to sąd, ostatecznie wydając wyrok, zadecyduje o winie oskarżonego, weryfikując tym samym ustalenia prokuratora; w przypadku zaś odmowy wszczęcia postępowania lub jego umorzenia sąd – jeżeli postanowienie prokuratora zostanie skutecznie zaskarżone – władny będzie do oceny jego decyzji i, ewentualnie, do jej uchylecia.

Zażalenie na postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia rozpoznaje sąd² w ramach

² Pod rządami Kodeksu postępowania karnego z 1969 r. zażalenia w tym przedmiocie rozpoznawał prokurator nadrzędny (art. 413 § 2 DKPK: zażalenie na postanowienie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny, a w wypadkach przewidzianych przez ustawę – sąd). Zob. też: uchwała SN z 28.1.1972 r., VI KZP 19/71, OSNKW 1972, z. 5, poz. 76, gdzie wskazano, że w wypadkach określonych w przepisach art. 184 § 4 DKPK, art. 212 § 2 DKPK, art. 222 § 3 DKPK i art. 289 DKPK – do rozpoznania zażeń na przewidziane w tych przepisach postanowienia prokuratora uprawniony był sąd. We wszystkich innych wypadkach – zgodnie z regułą art. 413 § 2 DKPK – zażalenia na postanowienia prokuratora rozpoznawał prokurator nadrzędny. W konsekwencji więc w tych wyjątkowych wypadkach, o których mowa w art. 184 § 4 DKPK, art. 212 § 3 DKPK i art. 289 DKPK, rolę instancji odwoławczej w stosunku do postanowień prokuratora spełniał wyłącznie sąd.

tw. czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym³. Zgodnie z art. 330 § 1 KPK, uchylając postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia, sąd wskazuje powody uchylecia, a w miarę potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące. W § 2 zaś zapisano, że jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia⁴. W takim wypadku pokrzywdzony, który wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1 i 1a KPK (do złożenia zażalenia), może wnieść akt oskarżenia określony w art. 55 § 1 KPK (subsydiarny akt oskarżenia), o czym należy go pouczyć w decyzji końcowej.

Przy ocenie art. 330 § 1 KPK pojawia się problem interpretacyjny, do czego uprawniony jest sąd w zakresie formułowania swoich wskazań⁵ dla prokuratora oraz w jaki sposób prokurator związany jest wskazaniami sądu wyrażonymi na podstawie tego przepisu. Czy sąd, uchylając postanowienie, uprawniony jest do wyrażania zapatrywań prawnych lub zlecenia konkretnych czynności dowodowych, które krępowałyby prokuratora? Czy realizacja sądowych wskazań powinna odbywać się kosztem prokuratorowskiej samodzielności w zakresie uprawnień dowodowych i ocennych? Sprowadzenie prokuratora do wyłącznej roli wykonawcy wytycznych sądu oznaczałoby utratę jego faktycznego wpływu na czynności realizowane w postępowaniu, za które on odpowiada, przy jednoczesnej utracie możliwości oceny prawnej zdarzenia, którego to postępowanie dotyczy. Z drugiej zaś strony zignorowanie wskazań sądu i automatyczne ponowne umorzenie (lub odmowa wszczęcia) postępowania przez prokuratora byłoby jawnym naruszeniem gwarancji procesowych

³ O czynnościach sądu podejmowanych w postępowaniu przygotowawczym – por. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, D. Świecki (red.), 2015, LEX/el., art. 298 KPK; T.H. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Artykuły 1-467*, 2014, LEX/el., art. 298 KPK; K. Malinowska-Krutul, *Czynności sądowe w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2008, Nr 10, s. 63-79.

⁴ Nie budzi już wątpliwości, że zwrot „ponownie” oznacza, że musi to być postanowienie wydane w takiej samej formie jak poprzednie, por. uchwała SN z 18.12.2014 r., SNO 44/14, LEX nr 1598713 – „Uprawnienie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia powstaje jedynie wówczas, gdy umorzenie postępowania lub odmowa wszczęcia postępowania nastąpi po raz kolejny w takiej samej formie, tj. dwukrotnie zostanie wydane postanowienie o umorzeniu postępowania lub postanowienie o odmowie jego wszczęcia. Przepis art. 330 § 2 KPK nie obejmuje zatem przypadku, gdy w sprawie początkowo odmówiono wszczęcia postępowania, a następnie po jego wszczęciu na skutek uwzględnienia środka zaskarżenia na odmowę wszczęcia, postępowanie zostało prawomocnie umorzone”.

⁵ Zakres uprawnień sądu rozpoznającego zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania budzi wątpliwości w doktrynie – tak: R. Stefański, *Metodyka pracy prokuratora w sprawach karnych*, Warszawa 2017, s. 388.

stron postępowania⁶, a także świadczyłoby o iluzorycznej kontroli sądu nad tą fazą procesu karnego.

W praktyce nierzadko prokurator po otrzymaniu akt z sądu niejako automatycznie zleca wykonanie lub wykonuje osobiście wszystkie czynności wymienione w uzasadnieniu sądowego postanowienia uchylającego jego decyzję, ograniczając przy tym swój realny wpływ na kształtowanie postępowania dowodowego. Dzieje się to nawet w takich przypadkach, kiedy prokurator po pierwotnej ocenie materiałów sprawy wypracował swoje stanowisko oraz pogląd prawny, czemu dał wyraz w swoim postanowieniu, zaś po uchyleniu tego postanowienia przez sąd, pomimo swego przekonania o słuszności wydanej wcześniej decyzji, niejako rezygnuje ze swych uprawnień i zleca realizację wskazań sądu tylko po to, aby po ich wykonaniu wydać ponownie analogiczne postanowienie jak wcześniej. Nierzadko też zalecenia sądu sprowadzają się do polecenia wykonania wniosków skarżącego zawartych w zażaleniu.

Uprawnienia sądu wynikające z art. 330 § 1 KPK

Rozpoznając zażalenie na postanowienie prokuratora o umorzeniu lub o odmowie wszczęcia postępowania, sąd władny jest do utrzymania w mocy takiego postanowienia, do jego uchylenia lub, ewentualnie, do zmiany, ale jedynie w zakresie podstawy prawnej⁷. Sąd uprawniony jest tylko do takiej właśnie modyfikacji, bowiem nie narusza to istoty samego rozstrzygnięcia⁸. Uprawnienie to zostaje jednak kwestią dyskusyjną⁹. Jeżeli sąd podziela stanowisko skarżącego, uchyla zaskarżone postanowienie i wówczas w uzasadnieniu swego postanowienia musi zawsze wskazać powody uchylenia¹⁰. Brzmienie art. 330 § 1 KPK *in principio*, a zwłaszcza zwrot „wskazuje” oznacza, że wskazanie powodów uchylenia jest obowiązkiem sądu. Nie chodzi tu o powołanie się na przepisy, lecz o podanie konkretnych przyczyn, jakie legły u podstaw uchylenia. Natomiast w zależności od sytuacji sąd może wskazać okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić¹¹. Postanowienie sądu utrzymujące w mocy decyzję prokuratora o umorzeniu postępowania przeciwko osobie kończy postępowanie, jego wydanie bowiem wyłącza możliwość dalszego biegu danego postępowania. Powoduje to, że decyzja prokuratora uzyskuje prawomoc-

⁶ K. Witkowska, *Pozycja prokuratora w postępowaniu przygotowawczym*, Prok. i Pr. 2013, Nr 6, s. 90 – „Kodeks postępowania karnego ogranicza kierownicze kompetencje prokuratora poprzez ingerencję sądu w to postępowanie ze względu na gwarancje procesowe stron”.

⁷ O kontroli postanowień prokuratora – zob. np.: S. Wiewiórka, *Kontrola instancyjna postanowień prokuratora o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002, Nr 12, s. 17-34; F. Prusak, *Sądowa kontrola postanowień prokuratorskich w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, Prok. i Pr. 2010, Nr 6, s. 7-31.

⁸ Postanowienie SN z 2.6.2009 r., WZ 29/09, Prok. i Pr. – wkt. 2009, Nr 11-12, s. 14 z głosem krytyczną R. Stefańskiego, WPP, Nr 4, s. 105-110.

⁹ R. Stefański, *Metodyka...*, *op. cit.*, s. 388-399.

¹⁰ T.H. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego...*, *op. cit.*, LEX/el., art. 330 KPK.

¹¹ *Ibidem*.

ność, pokrzywdzony traci możliwość wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia do sądu, Prokurator Generalny zaś nie jest uprawniony do uchylecia prawomocnego postanowienia umarzającego postępowanie co do osoby¹².

Wykładnia językowa art. 330 § 1 KPK pozwala na stwierdzenie, że sąd, podejmując decyzję o uchyleniu postanowienia prokuratora, wskazuje: (1) obojętnie powody uchylecia oraz, jeżeli jest to uzasadnione potrzebą procesową, (2) okoliczności, które należy wyjaśnić, lub (3) czynności, które należy przeprowadzić, ewentualnie (4) okoliczności, które należy wyjaśnić, i zarazem czynności, które należy przeprowadzić. Za takim rozumieniem przepisu przemawia użycie spójnika „lub”, który nie tylko przeciwstawia to, co komunikują łączone wyrażenia, lecz także dopuszcza możliwość współwystępowania tego, do czego odnoszą się człony przeciwstawienia¹³. To potrzeba procesowa determinuje to, czy należy wskazać tylko okoliczności wymagające wyjaśnienia lub tylko czynności do przeprowadzenia, czy też obydwa łącznie. Wbrew pozorom to, czy wskazania zostaną wyrażone łącznie lub rozłącznie, ma niebagatelne znaczenie dla zakresu związania prokuratora tymi wskazaniem, o czym będzie mowa w dalszej części artykułu.

Jak jednak w praktyce należy rozumieć ten zakres wskazań?

W literaturze podnosi się, że sąd, co do zasady, może nakazać poczynienie pewnych konkretnych ustaleń mających związek ze zdarzeniem historycznym oraz może zlecić przeprowadzenie czynności związanych z prowadzonym postępowaniem, np. przesłuchanie określonej osoby w charakterze świadka, przeprowadzenie okazania, dokonanie niezbędnych konfrontacji czy też przeprowadzenie określonego dowodu, który będzie zmierzał do wyjaśnienia sprawy itp.¹⁴.

W swoim postanowieniu uchylającym sąd nie może zobowiązać prokuratora do niczego więcej niż to, co zapisano w art. 330 § 1 KPK¹⁵. Zgodnie zaś z tym zapisem sąd, w miarę potrzeby, wskazuje okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić, albo może wskazać je łącznie. Pojawia się jednak pytanie o zakres takiego zalecenia. Przyjmuje się, że rozstrzygnięcie sądu nie może ingerować w ustawowe uprawnienia organu odpowiedzialnego za przebieg postępowania przygotowawczego¹⁶. Przede wszystkim wskazania sądu nie mogą prowadzić do zastępowania prokuratora w jego procesowej roli, bowiem oznaczałoby to wkroczenie w jego kompetencje i naruszenie podstawowych zasad rozdziału ról przypisanych przez ustawodawcę. Decyzja

¹² W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, 2014, LEX/el., art. 330 KPK.

¹³ E. Kołodziejek, *Lub i Albo*, www.24kurier.pl/blogi/ewa-kołodziejek/lub-i-albo/ (dostęp: 10.7.2017 r.). O spójniku „lub” w wykładni tekstów prawnych – zob. A. Malinowski, *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne. Wybrane wskazania logiczno-językowe*, 2012, LEX/el., rozdział IV *Spójniki i interpunkcja*.

¹⁴ K. Eichstaedt, *Czynności sądu w postępowaniu przygotowawczym w polskim prawie karnym*, Warszawa 2008, s. 354-356.

¹⁵ D. Stachurski, *Jak zapewnić rzetelną kontrolę postępowania przygotowawczego*, *Prok. i Pr.* 2013, Nr 4, s. 62.

¹⁶ Postanowienie SN z 2.6.2009 r., WZ 29/02, *Prok. i Pr.-wkł.* 2009, Nr 11-12, s. 14.

o przedstawieniu zarzutów i skierowaniu aktu oskarżenia przeciwko konkretnym osobom bez wątplenia należy do wyłącznej kompetencji oskarżyciela publicznego i sąd w tym zakresie nie jest władny do wydawania zaleceń. Sąd nie jest też uprawniony do wskazywania organom postępowania przygotowawczego osób, którym należy przedstawić zarzuty, oraz decydowania o podmiotowym i przedmiotowym zakresie aktu oskarżenia¹⁷. Podobnie – co już podnoszono w piśmiennictwie¹⁸ – sąd nie jest uprawniony do wiązania prokuratora odmienną oceną prawną, a dotyczy to zarówno oceny prawno-karnej zdarzenia, jak i podstaw prawnych decyzji. Co prawda sąd sam może zmienić podstawę prawną postanowienia prokuratora, to jednak – jeżeli zamiast samodzielnie ją zmodyfikować, uchyli postanowienie i wskaże prokuratorowi, że uważa podstawę prawną podjętej decyzji za błędną – prokurator może ponownie wydać postanowienie takiej samej treści z powołaniem się na tę samą przesłankę procesową. Prokurator nie może też być związany odmienną oceną prawną czynu, bo czyniłoby to fikcyjną jego niezależność i zdejmowałoby z niego odpowiedzialność za prawidłową realizację funkcji procesowej ścigania sprawców przestępstw¹⁹. Sąd nie może również nakazać prokuratorowi wszczęcia postępowania, którego ten wcześniej odmówił²⁰, ani też wszcząć za prokuratora tego postępowania, czy też nakazać mu przedstawienia zarzutów określonej osobie²¹ albo wystąpienia z oskarżeniem zamiast umorzenia, które zastosował. Takie działania sądu byłyby nieuprawnione i nie miałyby oparcia w przepisach obowiązującego prawa karnego procesowego²².

Jednakże każdy sąd rozpoznający zażalenie ma pełną możliwość dokonania odmiennej od prokuratora oceny całości czy części materiału dowodowego. Swoje odmienne od oskarżyciela wnioski i oceny sąd może natomiast przedstawić w postanowieniu uchylającym zaskarżone postanowienie, a rzeczą prokuratora będzie odniesienie się do nich w toku dalszego prowadzenia postępowania przygotowawczego²³. Bardziej dobitnie wypowiedział się Sąd Najwyższy

¹⁷ Wyrok SO we Wrocławiu z 12.1.2017 r., IV Ka 1175/16, Internetowy Portal Orzeczeń Sądu Okręgowego we Wrocławiu, data publikacji: 27.2.2017 r.).

¹⁸ D. Stachurski, *op. cit.*, s. 62-63 – „Zapratrywania prawne i wskazania sądu odwoławczego co do dalszego postępowania są wiążące dla sądu, któremu przekazano sprawę do ponownego rozpoznania (art. 442 § 3 KPK). Nie są one wiążące dla prokuratora, ponieważ art. 330 § 1 KPK jest *lex specialis* w stosunku do art. 442 § 3 KPK, który zamieszczony jest wśród przepisów ogólnych o postępowaniu odwoławczym”. Zob. też: J. Łupiński, *Szczególny tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2002, Nr 10, s. 55.

¹⁹ *Ibidem*, s. 62.

²⁰ Odmienne R.A. Stefański, *Tryb zaskarżania postanowień o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego*, Prok. i Pr. 2000, Nr 1, s. 140.

²¹ Zob. też: *Kodeks postępowania karnego*, t. 2: *Komentarz do artykułów 297-467*, P. Hofmański (red.), Warszawa 2011, s. 266 – „Sąd, uchylając postanowienie o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub też o odmowie jego wszczęcia, nie jest w żadnym wypadku uprawniony, aby nakazać organowi prowadzącemu postępowanie przedstawienie określonej osobie zarzutów”.

²² *Kodeks postępowania karnego...*, D. Świecki (red.), *op. cit.*, LEX/el., art. 330 KPK.

²³ Postanowienie SN z 21.5.2004 r., I KZP 2/04, OSNwSK 2004, Nr 1, s. 922.

o roli sądu uchylającego postanowienie o odmowie wszczęcia postępowania, wskazując, że kontrola sądowa powinna polegać tylko na sprawdzeniu, czy w wyniku czynności sprawdzających, kompletnych i przeprowadzonych rzetelnie zdołano zebrać dane wskazujące na konieczność (lub przeciwnie) wszczęcia postępowania przygotowawczego. Do sądu dokonującego kontroli decyzji prokuratora należy zatem jedynie stwierdzenie, czy zachodzą okoliczności wymagające w postępowaniu przygotowawczym przeprowadzenia dalszych czynności sprawdzających i ewentualnego wskazania, jakich czynności należy dokonać w celu wyjaśnienia tych okoliczności²⁴. Sąd nie powinien też formułować żadnych sugestii co do ewentualnego kierunku przyszłych ustaleń faktycznych lub też oceny poszczególnych dowodów. Gdyby jednak takie sugestie zostały wyrażone przez sąd, to nie są one w żadnym wypadku wiążące dla organu prowadzącego postępowanie²⁵. Wskazania sądu nie mogą też dotyczyć sposobu załatwienia sprawy²⁶.

Związanie prokuratora wskazaniem sądu z art. 330 § 1 KPK

Zgodnie z art. 330 § 1 KPK *in fine* wskazania wyrażone przez sąd w postanowieniu uchylającym zaskarżoną decyzję prokuratora są wiążące dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Zasadnicza wątpliwość zasadza się na ocenie zakresu tego związania. Zdaniem autorów, związanie to nie ma charakteru bezwzględnego i powinno być oceniane przy uwzględnieniu procesowej autonomii prokuratora z jednoczesnym poszanowaniem roli sądu w postępowaniu przygotowawczym. Prokurator nie powinien traktować wskazań sądu jako wytycznych, ale jako instrukcje co do dalszego biegu, które obowiązany jest uwzględnić przy ponownej ocenie sprawy. Obowiązek ten oznacza konieczność merytorycznego odniesienia się do nich. Wskazania te nie mogą jednak limitować swobody dowodowej prokuratora ani wkraczać w jego ustawowe kompetencje.

Za tak sformułowaną tezę przemawia szereg argumentów.

W pierwszej kolejności zwrócić uwagę należy na rozwiązania systemowe, tj. pozycję procesową prokuratora i sądu w przygotowawczej fazie procesu karnego i wynikające z tego konsekwencje. Polski ustawodawca w sposób niebudzący wątpliwości wskazał w art. 298 § 1 KPK, że organem prowadzącym postępowanie przygotowawcze jest przede wszystkim prokurator²⁷. Postępowanie

²⁴ Postanowienie SN z 29.9.2010 r., IV KO 97/10, OSNwSK 2010, Nr 1, s. 1825.

²⁵ J. Łupiński, *op. cit.*, s. 55-56.

²⁶ W. Grzeszczyk, *Przebieg postępowania przygotowawczego*, Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks Postępowania Karnego. Krótkie Komentarze, 1997, z. 5, s. 154.

²⁷ O pozycji prokuratora w postępowaniu przygotowawczym – por. J. Duży, B. Sygit, *Nowa pozycja prokuratora w świetle zmian w kodeksie postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2014, Nr 7-8, s. 5-19; K. Witkowska, *op. cit.*, s. 90-108; H. Skwarczyński, *Pozycja prokuratora w przygotowawczym stadium procesu karnego*, „Prokurator” 2003, Nr 2, s. 7-20; R. Olszewski, *Rola prokuratora w postępowaniu karnym*, Prok. i Pr. 2014, Nr 1, s. 43-59.

to grupuje czynności zmierzające do przygotowania postępowania jurysdykcyjnego i na gruncie obowiązującego stanu prawnego ma charakter pozasądowy²⁸, bowiem jego prowadzenie powierzono organom pozasądowym, w tym – co do zasady – prokuratorowi. Poprzez możliwość powierzenia czynności postępowania przygotowawczego policji lub innym podmiotom jest on również organem nadzorującym to postępowanie. Ponadto w przypadkach przewidzianych w ustawie prokurator rozpoznaje zażalenia, co czyni go organem kontroli instancyjnej, a więc ściśle procesowym. Jest on zatem kierowniczym organem procesowym w postępowaniu przygotowawczym (*dominus litis*), odpowiedzialnym za realizację jego celów przewidzianych w art. 297 KPK, a także za przebieg, terminowość i zakres realizowanych czynności procesowych w toku postępowania. Przy wykonywaniu czynności przewidzianych w ustawach prokurator jest niezależny²⁹. Taka pozycja procesowa prokuratora, łącząca w sobie potrójne uprawnienia do prowadzenia, nadzorowania i kontrolowania postępowania, wynika z obowiązującego w polskich warunkach prawnych mieszanego modelu postępowania przygotowawczego, tj. modelu francusko-radzieckiego³⁰.

W ramach postępowania przygotowawczego niektóre czynności ustawodawca zastrzegł dla sądu. Jedną z takich czynności sądowych jest właśnie rozpoznawanie zażaleń na postanowienie o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania (art. 306 KPK). W trakcie rozpoznawania zażalenia przez sąd prokurator staje się podmiotem mającym tylko prawa strony (art. 299 § 3 KPK), zaś po wydaniu postanowienia uchylającego decyzję prokuratora i po zwróceniu mu akt przez sąd ponownie wraca na pozycję organu kierowniczego i wyłącznego *dominus litis* postępowania. Wówczas ponownie staje się on orga-

²⁸ Takie ukształtowanie postępowania karnego przy wyodrębnieniu stadium przygotowawczego i jurysdykcyjnego i powierzenie tych stadiów odrębnym organom stanowi przejaw rozdziału funkcji ścigania i orzekania. Polski ustawodawca nie przyjął koncepcji sędziego śledczego, który łączyłby w sobie obydwie funkcje – o koncepcji tej szerzej: C. Kulesza, *Sędzia śledczy a współczesny proces karny (na tle prawnoporównawczym)*, PIP 2008, Nr 7, s. 20-34; C. Kulesza, *Sędzia śledczy na tle zmian europejskich modeli postępowania przygotowawczego*, [w:] *Węzłowe problemy procesu karnego. Materiały konferencyjne*, P. Hofmański (red.), Warszawa 2010, s. 124-145; L. Luvois Fuller, *Anatomia prawa*, Lublin 1993, s. 37.

²⁹ O niezależności prokuratora – zob.: D. Drajewicz, *Znaczenie niezależności prokuratora dla realizacji zasady sprawności postępowania karnego*, PS 2015, Nr 5, s. 112-121; D. Drajewicz, *Reforma ustrojowa Prokuratury, a zasada sprawności postępowania*, Prokurator 2011, Nr 2, s. 41-44; T.H. Grzegorzczak, *Niezależność prokuratury i prokuratorów w świetle znowelizowanej ustawy z dnia 9 października 2009 r. ustawy o prokuraturze*, Prok. i Pr. 2010, Nr 1-2, s. 27-40; S. Waltoś, *Prokuratura – jej miejsce wśród organów władzy, struktura i funkcje*, PIP 2002, Nr 4, s. 5-18.

³⁰ A. Gerecka-Żołyńska, *Internacjonalizacja współczesnego procesu karnego w Polsce*, 2009, LEX/el. – „Na gruncie polskim wybrany został francuski model postępowania przygotowawczego, który ściiera się z wypracowanym na bazie modelu francuskiego oryginalnym wzorcem radzieckim. W rezultacie obecnie uważa się, że model polskiego postępowania przygotowawczego łączy w sobie elementy zarówno wzorca francuskiego, jak i radzieckiego. Powodem takiego stanu rzeczy są zakorzenione od lat 20. ubiegłego wieku związki z modelem francuskim, zmodyfikowane w latach 40. i 50. ubiegłego wieku silnymi wpływami radzieckich rozwiązań systemowych. C. Kulesza wskazuje, że zbieżność ze wzorcem francuskim przejawia się w podziale na sformalizowane śledztwo i uproszczone w stosunku do niego dochodzenie, przy czym obie te formy są prowadzone pod kontrolą sądu. Z kolei na korzyść modelu radzieckiego przemawia powierzenie tego stadium prokuratury i organom ścigania łącznie z postępowaniem dowodowym, bez wartościowania dowodów w trakcie rozprawy głównej ze względu na posiadaną formę protokołów śledztwa lub dochodzenia”.

nem prowadzącym postępowanie przygotowawcze, odpowiadającym za jego przebieg, zakres i terminowość wykonywanych czynności. Podkreślić też należy, że wpływ sądu na postępowanie przygotowawcze ma charakter kontrolny, a nie nadzorczy³¹. Ma to niebagatelne znaczenie dla poruszanej w niniejszym artykule kwestii. Sprawowanie nadzoru wiąże się z posiadaniem przez nadzorującego konkretnych instrumentów władczych, w ramach których może on zlecić nadzorowanemu czynności do wykonania, a ten obowiązany jest je zrealizować. Kontrola zaś polega na weryfikowaniu prawidłowości postępowania i przekazywaniu zaleceń. W warunkach ustawy karnej procesowej przykładowo sąd sprawuje nadzór nad czynnościami dowodowymi policji w sprawach ściganych w trybie prywatnoskargowym³² i wówczas władny jest zlecać czynności do wykonania, zaś policja obowiązana jest te czynności wykonać. W przypadku zaś postępowania przygotowawczego sąd sprawuje jedynie kontrolę i nie przysługują mu instrumenty nadzorcze.

Prokurator, jako *dominus litis*, prowadząc postępowanie korzysta z uprawnienia przewidzianego w art. 7 KPK, tj. prawa do kształtowania swojego przekonania na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenionych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. Ustanowiona w przedmiotowym artykule zasada swobodnej oceny dowodów obejmuje swoim zakresem wszystkie organy postępowania karnego³³, co oznacza, że prokuratorzy również powinni kierować się wskazaną dyrektywą, zaś ich decyzje powinny pozostawać pod ochroną, jaką daje ta zasada³⁴. Efektem prawa do swobodnej oceny dowodów jest uprawnienie do niezależnego dokonywania ustaleń faktycznych.

³¹ E. Łuszczak, *Kontrola czy nadzór sądu nad postępowaniem przygotowawczym*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. XXVIII, AUWr Nr 3439, Wrocław 2012, s. 127-129 – „kontrola to nic innego jak proces mający na celu w pierwszej kolejności porównanie stanu istniejącego z postulowanym, ustalenie zasięgu i przyczyn ewentualnie powstałych rozbieżności, a następnie przekazanie wyników tego ustalenia organowi kontrolowanemu. (...) Pojęcie nadzoru w procedurze karnej dotyczy stosunku między dwoma organami, nadzorującym i nadzorowanym, między którymi musi istnieć stosunek funkcyjnego zwierzchnictwa, w tym sensie, że nadzorujący jest uprawniony do podejmowania określonych czynności nadzorczych i wyciągania odpowiednich konsekwencji ze stwierdzonych uchybień lub ewentualnie również do podejmowania innych kroków w związku z wynikami nadzoru, a nadzorowany ma obowiązek umożliwić przeprowadzenie nadzoru i związany jest podjętymi przed nadzorującego konsekwencjami nadzoru”. Zob. też: F. Prusak, *Pojęcie i rodzaje nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym*, Zeszyty Naukowe Akademii Sztuki Wojennej 1983, Nr 34, s. 62-75.

³² Por. J. Grajewski, *Sądowa ingerencja w postępowanie przygotowawcze*, Nowa Kodyfikacja Karna. Kodeks Postępowania Karnego. Krótkie Komentarze, 1998, z. 8, s. 7 i nast. Rozróżniono tam kontrolę sądu nad czynnościami w postępowaniu przygotowawczym i nadzór sądu nad czynnościami w postępowaniu prywatnoskargowym.

³³ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, S. Steinborn, (red.), 2016, LEX/el., art. 7 KPK – „Statuowana przepisem art. 7 zasada swobodnej oceny dowodów rozciąga się na wszystkie organy wydające decyzje procesowe”.

³⁴ Dla porównania z poprzednimi rozwiązaniami z 1969 r. – w art. 4 DKPK zasada swobodnej oceny dowodów adresowana była wyłącznie do sędziów: „Art. 4. § 1. Sędziowie orzekają na podstawie swego przekonania wysnutego z przeprowadzonych dowodów i opartego na ich swobodnej ocenie, z uwzględnieniem wskazań wiedzy oraz doświadczenia życiowego”. Zob. też: *Kodeks postępowania karnego*, P. Hofmański (red.), t. I: *Komentarz do artykułów 1-296*, Warszawa 2011, s. 92.

W takiej sytuacji obowiązkiem prokuratora jest zajęcie konkretnego stanowiska w sprawie i wyrażenie swojego poglądu, co do słuszności którego prokurator musi być przekonany. Nie może on być przy tym limitowany i wiązany żadnymi wskazaniem, jeżeli chodzi o dokonanie ustaleń faktycznych i oceny dowodów, na podstawie których te ustalenia są czynione. Warto przytoczyć w tym miejscu stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym odmienne potraktowanie uprawnień prokuratora do swobodnej oceny dowodów mogłoby w poważny sposób zakłócić funkcjonowanie tego organu postępowania, któremu ustawa procesowa (Kodeks postępowania karnego) zapewnia pewne imperium nie tylko w zakresie podejmowania decyzji co do przebiegu dochodzenia lub śledztwa, ale także co do wydawania postanowień o zakończeniu postępowania przygotowawczego bez wnoszenia aktu oskarżenia do sądu. Odebranie prokuratorowi uprawnień władczych oznaczać mogłoby w praktyce wnoszenie przez niego aktu oskarżenia w każdej prowadzonej sprawie³⁵.

W tym miejscu należy zauważyć jeszcze jedną okoliczność pośrednio związaną z art. 7 KPK. Mianowicie spojrzeć należy na zasadę swobodnej oceny dowodów przez pryzmat art. 442 § 3 KPK i wypracowanego tam orzecznictwa. Przepis ten dotyczy zasad ogólnych postępowania odwoławczego i traktuje o tym, że zapatrywania prawne i wskazania sądu odwoławczego co do dalszego postępowania są wiążące dla sądu, któremu sprawę przekazano do ponownego rozpoznania. Ustawodawca posłużył się tutaj podobnym stwierdzeniem jak w przypadku art. 330 § 1 KPK, który co prawda jest przepisem *lex specialis* do art. 442 § 3 KPK³⁶, to jednak warto odwołać się do wypracowanego na kanwie tego artykułu orzecznictwa dotyczącego art. 7 KPK. Otóż judykatura podała ocenie sposób, w jaki wskazania sądu odwoławczego wpływają na samodzielność sądu, któremu sprawę przekazano do ponownego rozpoznania, wynikającą z zasady swobodnej oceny dowodów. Skoro zaś – co wyjaśniono powyżej – art. 7 KPK stosuje się w takim samym sposób i bez wyjątków do prokuratora, to poglądy orzecznictwa subsydiarnie należy uwzględnić przy ocenie zakresu związania prokuratora z art. 330 § 1 KPK. Zabieg taki byłby niemożliwy, gdyby orzecznictwo wypracowane na kanwie art. 442 § 3 KPK łączyło się z zasadą samodzielności jurysdykcyjnej sądu (art. 8 KPK) – wówczas poglądów judykatury nie można byłoby odnosić do prokuratora.

Najdobitniej w tym zakresie wypowiedział się Sąd Najwyższy³⁷, który stwierdził, że sąd odwoławczy nie ma prawa, wydając jakiegokolwiek zalece-

³⁵ Orzeczenie SN z 17.9.2001, III SZ 8/01, OSNP 2002, Nr 18, s. 447.

³⁶ Zob. przypis 18.

³⁷ Postanowienie SN z 2.2.2009 r., II KK 224/08, Prok. i Pr.-wkł. 2009, Nr 6, s. 34. Zob. też: wyrok SA w Gdańsku z 13.9.2013 r., II AKa 255/12, LEX nr 1236114 – „Przepis art. 442 § 3 KPK w żadnej mierze nie ingeruje w zasadę swobodnej oceny dowodów. Sąd pierwszej instancji, rozpoznający ponownie sprawę, ocenia dowody na podstawie własnego przekonania, z uwzględnieniem wskazań, o których mowa w art. 7 KPK”.

nie, ograniczać zasady swobodnej oceny dowodów (art. 7 KPK) przez sąd pierwszej instancji, w szczególności poprzez wskazanie co do oceny dowodów. Nie może też nakazać uwzględnienia wniosków o dopuszczenie określonych dowodów zgłaszanych przez strony. Jak wyraźnie zaakcentowano w tym judykacie, wskazania sądu nie mogą limitować swobody z art. 7 KPK. Skoro zaś prokurator również działa w oparciu o zasadę swobodnej oceny dowodów, to pogląd ten jak najbardziej stosować należy przy ocenie wskazań sądu z art. 330 § 1 KPK. Odmienne stanowisko oznaczałoby, że inaczej należy traktować sąd, a inaczej prokuratora, co byłoby sprzeczne z art. 7 KPK, gdzie ustawodawca poprzez zwrot „organy postępowania” niejako zrównał wszystkie organy procesowe, ilekroć chodzi o kształtowanie ich przekonań. Należy również zacytować pogląd³⁸, w myśl którego dopuszczalne jest, aby poczynione przez sąd odwoławczy wskazania co do dalszego postępowania były przez sąd, któremu przekazano sprawę, niezrealizowane. Możliwe jest to wówczas, gdy zalecane przez sąd odwoławczy czynności stają się zbędne w związku z wyjaśnieniem określonej okoliczności w sposób niebudzący wątpliwości za pomocą innych dowodów. Również stanowisko to powinno odnosić się do prokuratora oceniającego wskazania sądu wyrażone na podstawie art. 330 § 1 KPK. Niejednokrotnie sąd nakazuje prokuratorowi przeprowadzenie całego szeregu dowodów zawnioskowanych przez stronę w zażaleniu na postanowienie prokuratora o zaniechaniu ścigania karnego. Prokurator nie powinien czuć się tymi wskazaniem bezwzględnie skrupowany i winien samodzielnie – w ramach swobody z art. 7 KPK – ocenić ich przydatność dla wyjaśnienia danej okoliczności. Sąd odwoławczy może bowiem polecić wyjaśnienie pewnych okoliczności, ale nie powinien zlecać wykonania konkretnych ustaleń faktycznych³⁹. Jeśli prokurator zacznie realizować wskazania sądu, nic nie stoi na przeszkodzie, aby w pewnym momencie zaniechał ich dalszej realizacji, jeżeli właśnie dalsze czynności okażą się zbędne w związku z wyjaśnieniem spornej okoliczności w sposób niebudzący wątpliwości za pomocą innych dowodów. Powinien wówczas dać temu wyraz w uzasadnieniu postanowienia. Dalej idący pogląd sformułował Kazimierz Krasny, wskazując, że mimo tak jednoznacznego sformułowania art. 330 KPK nic w zasadzie nie przeszkodzi prowadzącemu sprawę prokuratorowi do zaniechania wykonania wskazań sądu, które zresztą nie zawsze muszą być słuszne, trafne i możliwe do wykonania⁴⁰.

³⁸ Wyrok SA w Katowicach z 21.12.2011 r., II Aka 489/11, Prok. i Pr.-wkł. 2012, Nr 7-8, s. 30.

³⁹ Wyrok SA w Lublinie z 14.5.2013 r., II Aka 7/13, LEX nr 1327588.

⁴⁰ K. Krasny, *Skarga pokrzywdzonego czy akt oskarżenia*, Prok. i Pr. 1997, Nr 9, s. 77. Zob. też: A. Cader, *Zażalenie na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu postępowania przygotowawczego w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, [w:] *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, L. Bogunia (red.), t. XIV, Wrocław 2003, s. 95.

W związku z zasadą swobodnej oceny dowodów i powyższymi rozważaniami należy również zwrócić uwagę na następującą okoliczność. Jak wspomniano wyżej, sąd, na podstawie art. 330 § 1 KPK, obowiązany jest do wskazania powodów uchylenia decyzji prokuratora, ale również uprawniony jest do wskazania okoliczności, które należy wyjaśnić, lub do wskazania czynności, które należy przeprowadzić, lub może zalecić łącznie wyjaśnienie okoliczności i wykonanie czynności, o ile zajdzie taka potrzeba procesowa. Wydaje się jednak, że nie bez znaczenia jest kolejność poszczególnych zwrotów użytych przez ustawodawcę. Wszak z samych powodów uchylenia postanowienia o odmowie lub umorzeniu postępowania prokurator powinien wywnioskować stanowisko sądu co do powodów uchylenia. Zakreślając w miarę potrzeby okoliczności wymagające wyjaśnienia, sąd instruuje prokuratora, w jakim kierunku winna zmierzać materia postępowania. Wskazanie przez sąd powodów uchylenia i tylko okoliczności do wyjaśnienia (bez wymieniaania czynności do przeprowadzenia) pozostawia prokuratorowi pełną autonomię w uzupełnieniu postępowania dowodowego i wyjaśnienia spornych okoliczności. Wówczas to prokurator samodzielnie dobiera środki dowodowe wedle swojego uznania, ponieważ, będąc gospodarzem postępowania przygotowawczego, określa granice uzupełnienia materiału dowodowego. Jeżeli zaś uzna, że okoliczności, które sąd nakazał wyjaśnić, są już wyjaśnione, może bez podejmowania żadnych dodatkowych czynności wszechstronnie odnieść się do stanowiska sądu w ponownym postanowieniu o odmowie lub umorzeniu postępowania. Gdyby zaś sąd w swoim postanowieniu oprócz okoliczności wymagających wyjaśnienia wskazał także czynności, jakie należy jeszcze wykonać, to prokurator, w ramach swojej autonomii i inicjatywy dowodowej, może bądź przystąpić do wykonywania tych czynności w całości, bądź jedynie częściowo, jednocześnie zastępując sugerowane środki dowodowe innymi, bądź ostatecznie może wyjaśnić sporne okoliczności, dobierając inne, odpowiednie środki dowodowe bez sięgania do katalogu czynności wskazanych przez sąd. W przypadku wydania ponownej decyzji o zaniechaniu ścigania karnego powinien wyjaśnić powody, dla których skorzystał z takich, a nie innych środków.

Kolejny argument popierający główną tezę również poniekąd wynika z systemowego rozwiązania z art. 330 § 2 KPK, a także z wykładni tegoż przepisu. Zgodnie z jego dyspozycją, jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia. Z przepisu tego wynika, że to prokurator jako organ prowadzący postępowanie jest wyłącznie uprawniony do oceny sprawy po uchyleniu jego pier-

wotnej decyzji przez sąd⁴¹. W przypadku gdy ocena ta będzie analogiczna do poprzedniej, prokurator obowiązany jest wydać ponownie postanowienie o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania⁴². Zwrot „wydaje ponownie postanowienie” nie zostawia wątpliwości, że prokurator jest zobligowany do podjęcia takiej decyzji, ilekroć materiały sprawy ją uzasadniają. Nie może zatem kierować się przekonaniem, że skoro pierwotna jego decyzja o zaniechaniu ścigania została zakwestionowana przez sąd, to drugim razem powinien już postąpić odwrotnie i skierować akt oskarżenia. Ustawodawca zaakcentował tym zapisem niezależność prokuratora i niejako przypomniał mu obowiązek działania zgodnie z zasadą legalizmu⁴³, nakazującą wszczęcie i przeprowadzenie postępowania przygotowawczego, a także wnoszenie i popieranie aktu oskarżenia, o ile są ku temu podstawy faktyczne i prawne. Ocena tego, czy te podstawy zachodzą, należy do prokuratora, do czego został on zobowiązany i jednocześnie uprawniony ustawą. Z tej analizy można wyprowadzić następujący wniosek: gdyby intencją ustawodawcy było bezwzględne związanie prokuratora stanowiskiem sądu, to wówczas bezsprzecznie dałby temu wyraz konkretnymi zapisami. Tymczasem zaś, poprzez m.in. art. 330 § 2 KPK, ustawodawca dał wyraz niezależności prokuratora w decydowaniu o zaniechaniu lub wykonywaniu ścigania w konkretnym przypadku. Skoro zatem odmienna ocena sądu nie może bezwzględnie wiązać prokuratora, to tym bardziej polecenia sądu, będące przecież efektem sądowej oceny, nie mogą krępować jego samodzielności, lecz powinny służyć jako instrukcje, które prokurator musi mieć na uwadze przy ponownej ocenie sprawy.

Ważnym argumentem dla poparcia postawionej tezy jest też wniosek wynikający z porównania instytucji zwrotu sprawy prokuratorowi do dalszego prowadzenia po uchyleniu jego decyzji o zaniechaniu ścigania (art. 330 § 1 KPK) z instytucją zwrotu sprawy do postępowania przygotowawczego celem jego uzupełnienia (art. 344a KPK). W tym drugim przypadku (§ 1) sąd przekazuje sprawę prokuratorowi w celu uzupełnienia śledztwa lub dochodzenia, jeżeli akta sprawy wskazują na istotne braki tego postępowania, zwłaszcza

⁴¹ W. Grzeszczyk, *Przebieg...*, *op. cit.*, s. 154-155 – „Należy podkreślić, że po uchyleniu przez sąd wspomnianego postanowienia i określeniu wskazań, sprawa wraca do wyłącznej gestii prokuratora”.

⁴² P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, 2011, LEX/el. – „Jeżeli sąd dojdzie do przekonania, że odmowa wszczęcia postępowania lub jego umorzenie były niezasadne, wydaje postanowienie o jego uchyleniu, a w uzasadnieniu tego postanowienia należy wskazać, obok powodów uchylenia, także okoliczności, które zdaniem sądu trzeba wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla prokuratora wiążące, co oczywiście nie oznacza, iżby nie było dopuszczalne ponowne umorzenie postępowania lub odmowa jego wszczęcia”.

⁴³ Artykuł 10 § 1 KPK – „Organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia – o czyn ścigany z urzędu”.

na potrzebę poszukiwania dowodów, zaś dokonanie niezbędnych czynności przez sąd powodowałoby znaczne trudności; (§ 2) przekazując sprawę prokuratorowi, sąd wskazuje kierunek uzupełnienia, a w razie potrzeby także odpowiednie czynności, jakie należy przedsięwziąć. W przypadku takiej redakcji przepisów można by zadać analogiczne pytanie o to, czy prokurator jest związany stanowiskiem sądu o potrzebie uzupełnienia postępowania przygotowawczego. Tym razem jednak ustawodawca wprost wypowiedział się w kolejnym artykule, tj. art. 344b KPK, stanowiąc, że po uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia oskarżyciel publiczny składa nowy akt oskarżenia lub podtrzymuje poprzedni, kieruje do sądu wnioski o warunkowe umorzenie postępowania albo postępowanie umarza. W jasny sposób zaznaczono, że prokurator podejmuje decyzję co do dalszego toku sprawy dopiero „po uzupełnieniu śledztwa lub dochodzenia” – należy przez to rozumieć, że to uzupełnienie jest jego obowiązkiem i nie może on podjąć żadnej decyzji, dopóki postępowanie nie zostanie uzupełnione. W przypadku omawianej regulacji art. 330 KPK brak jest analogicznego zwrotu typu „po wykonaniu wskazań sądu, jeżeli organ prowadzący postępowanie nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia”. Gdyby ustawodawca zdecydował się na takie rozwiązanie, wówczas związanie prokuratora, a zwłaszcza jego zakres, nie budziłoby większych wątpliwości.

W tym miejscu warto też odwołać się do ustawowych rozwiązań w przedmiocie organizacji prokuratury, tj. ustawy – Prawo o prokuraturze z 28.1.2016 r.⁴⁴ (dalej: PrProk) i do zapisów tam zawartych, co stanowi kolejny argument popierający główną tezę. W art. 7 § 1 PrProk wskazano, że prokurator przy wykonywaniu czynności określonych w ustawach jest niezależny, z pewnymi jednak zastrzeżeniami. Do czynników ograniczających suwerenność prokuratora ustawodawca zaliczył obowiązek wykonywania zarządzeń, wytycznych i poleceń prokuratora przełożonego, które mogą dotyczyć również czynności procesowych. Prokurator przełożony uprawniony jest także do zmiany lub uchylenia decyzji prokuratora podległego⁴⁵. Ustawodawca zatem przewidział sytuację, w której niezależność prokuratora jest limitowana i kiedy obowiązany jest on do wykonania zleconych mu czynności. Tymczasem w ustawie regulującej ustrój prokuratury nie znalazła się wzmianka o żadnych innych organach, które swoimi poleceniami mogłyby

⁴⁴ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1767 ze zm.

⁴⁵ A. Herzog, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy o prokuraturze*, [w:] Nowelizacja ustawy o prokuraturze, 2010, LEX/el., art. 8 – „Podporządkowanie się prokuratora poleceniom przełożonych nie jest rozwiązaniem nowym, bowiem w poprzednich wersjach ustawy również takie zapisy były wprowadzone, co jest efektem tego, że prokuratura działa w oparciu o zasadę hierarchicznego podporządkowania”.

wpływać na czynności prokuratora. Podkreśla to niezależność zewnętrzną prokuratury i prokuratorów. Warto też zauważyć, że w przypadku ustawy – Prawo o prokuraturze ustawodawca posłużył się zwrotem „zarządzenia, wytyczne i polecenia prokuratora przełożonego” (art. 7 § 2 PrProk) i zobowiązał prokuratora prowadzącego sprawę do ich wykonania. W przypadku zaś art. 330 § 1 KPK ustawodawca posłużył się zwrotem „wskazania”, co w oczywisty sposób oznacza, że rozróżnia te terminy i przypisuje im odmienne funkcje i znaczenie. Gdyby zaś zamysłem ustawodawcy było bezwzględne związanie prokuratora wskazaniem sądu z art. 330 § 1 KPK, wówczas mógłby dać temu wyraz w ustawie regulującej ustrój prokuratury, tam bowiem przewidział wyjątki od prokuratorowskiej niezależności. O takim związaniu nie ma również mowy w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 7.4.2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury⁴⁶.

Przytaczając kolejny argument na poparcie postawionej wyżej tezy, należy się odwołać do poglądu, jakoby prokurator był bezwzględnie związany wskazaniem sądu, z uwagi na to, że sądowa kontrola decyzji prokuratorowskich o zaniechaniu ścigania karnego jest przejawem realizacji gwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP⁴⁷ tzw. prawa obywatela do sądu, co ma być konsekwencją reguły, że tylko sąd jest organem decydującym ostatecznie o wolnościach, prawach i obowiązkach jednostki⁴⁸. Odmienne rozwiązanie miałoby oznaczać naruszenie tej konstytucyjnej gwarancji. Z poglądem takim nie można się zgodzić. Wynika to z tego, że sądowa kontrola prokuratorowskich postanowień nie jest związana z konstytucyjnym „prawem do sądu”, ale z prawem do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji z art. 78 Konstytucji RP⁴⁹. Przekazanie sądom rozpoznawania zażaleń na postanowienia o zaniechaniu ścigania jest jednym z rozwiązań ustawowych, zaś argumentem przemawiającym za przekazaniem kontroli sądowi było założenie, aby wykonywana była ona przez instytucję odrębną i niezależną od prokuratury; nie bez znaczenia był też pogląd o „spojrzeniu innym okiem” przez sędziego na sprawę, a zatem przez osobę nieuprzedzoną w żaden sposób i bezstronną zarówno wobec po-

⁴⁶ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1206 ze zm.

⁴⁷ Artykuł 45 ust. 1 Konstytucji RP – „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

⁴⁸ O prawie obywatela do sądu – zob.: W. Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, 2013, LEX/el., art. 45; *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, M. Haczkowska (red.), 2014, LEX/el., art. 45.

⁴⁹ Artykuł 78 Konstytucji RP – „Każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa”.

krzywdzonego, jak i podejrzanego⁵⁰. Rozwiązania z art. 330 § 1 KPK nie należy zatem łączyć z konstytucyjnymi gwarancjami „prawa do sądu”. Prawo to bowiem jest realizowane poprzez przyznanie uprawnienia do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Jeśli prokurator, po pierwszym uchyleniu jego decyzji przez sąd, nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, to wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia⁵¹. To otwiera drogę pokrzywdzonemu do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia i w tym realizuje się jego prawo do rozpatrzenia jego sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. W podobnym tonie wypowiedział się też Trybunał Konstytucyjny⁵². Dał temu bezpośredni wyraz, wskazując, że omawiana regulacja – co nie powinno budzić wątpliwości – służy realizacji prawa do sądu. Trybunał dodał, że jest to stanowisko powszechnie przyjęte w orzecznictwie i doktrynie, znajdujące uzasadnienie w jednoznacznej treści przepisu⁵³. Warto również przytoczyć fragment rozważań mówiący o tym, że brak ponownej możliwości zaskarżenia decyzji prokuratora nie zmienia tego, że wskazania sądu są dla niego wiążące, to jednak Trybunał zauważył, że nawet wprowadzenie możliwości kolejnego zażalenia, następcze ponowne uchylene przez sąd postanowienia o umorzeniu (lub odmowie wszczęcia) postępowania i ponowne wskazanie na konieczność przeprowadzenia określonych czynno-

⁵⁰ D. Stachurski, *op. cit.*, s. 59. Zob. też: *Kodeks postępowania karnego...*, S. Steinborn. (red.), *op. cit.*, LEX/el., art. 330 KPK – „Doktryna od lat 50. ubiegłego stulecia zwracała uwagę na niedomogi konstrukcyjne procesowych środków kontroli prokuratorskich postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego. Podnoszono, iż „żelaznym założeniem każdego systemu środków odwoławczych jest zasada, że kontrolę decyzji procesowej przeprowadzać musi organ, który z jej wydaniem nie miał nic wspólnego. Przestrzeganie tego założenia jest pierwszym i podstawowym warunkiem nie tylko prawidłowości kontroli wydanych decyzji, ale w ogóle kontroli” (A. Gaberle, *Umorzenie postępowania w polskim procesie karnym*, Warszawa 1972, s. 199-200). Ten postulat o decydującym znaczeniu konstrukcyjnym został spełniony w nowym uregulowaniu trybu zaskarżania orzeczeń prokuratorskich o zaniechaniu ścigania karnego.; J. Grajewski, *op. cit.*, s. 16-17 – „Jest oczywiście, że utrzymanie jedynie prokuratorskiego toku instancyjnego nie spełniałoby wymogów obiektywizmu. Eliminacja sądu jako instancji *ad quem* i kreowanie jedynie prokuratora nadrzędnego jako instancji odwoławczej rozpatrującej zażalenia na zaniechanie ścigania karnego nie daje żadnej gwarancji, że wniesionego środka odwoławczego nie będzie rozstrzygał organ, który polecił prokuratorowi niższego stopnia wydanie zaskarżonej decyzji, co w konsekwencji grozić może naruszeniem zasady legalizmu w drodze wystąpienia tzw. faktycznego oportunistu”. Zob. też: Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu postępowania karnego w wersji z sierpnia 1995 r., s. 95 i nast.

⁵¹ Użyte w art. 330 § 2 zd. 1 KPK określenie: „wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia” oznacza, iż chodzi o sytuację, gdy prokurator – po uprzednim uchyleniu przez sąd postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania – nie znajdując nadal podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje po raz wtóry takie samo postanowienie jak to, które było poprzednio przedmiotem zaskarżenia, tak chociażby: wyrok SN z 10.7.2013 r., IV KK 87/13, Prok. i Pr.-wkł. 2013, Nr 10, s. 6. Zob. przypis 4.

⁵² Wyrok TK z 19.5.2015 r., SK 1/14, OTK-A 2015, Nr 5, s. 64, Dz. U. z 2015 r., poz. 726. Zob. też: M. Kolondowska-Matejczuk, *Głosa do wyroku TK z 19.5.2015 r., SK 1/14*, Prok. i Pr. 2016, Nr 3, s. 173-174 – „Instytucja skargi subsydiarnej (tj. prawa do zainicjowania, po spełnieniu się określonych warunków, postępowania sądowego przez pokrzywdzonego – oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, wskutek wniesienia przez niego, zamiast przez prokuratora, aktu oskarżenia w sprawach z oskarżenia publicznego) stanowi istotną gwarancję w ukształtowaniu pozycji pokrzywdzonego w procesie karnym, urzeczywistniając prawo pokrzywdzonego do sądu, a także hołdując zasadzie legalizmu”.

⁵³ Postanowienie TK z 18.2.2014 r., Ts 201/12, OTK-B 2014, nr 1, s. 31.

ści nie gwarantuje, że prokurator podporządkuje się poleceniu sądu. Innymi słowy, Trybunał Konstytucyjny dał pośrednio wyraz temu, że prokurator powinien przestrzegać wskazań sądu, ale nie ma mechanizmów prawnych, które nakazywałyby podporządkowanie się prokuratora sądowym poleceniom z art. 330 § 1 KPK – nie gwarantowałyby tego nawet kolejne uchylene decyzji przez sąd i powtórzenie wskazań.

Na marginesie dodać trzeba, że gdyby przekazanie rozpatrywania zażaleń na decyzje prokuratora miało służyć realizacji „prawa do sądu”, wówczas racjonalny ustawodawca przekazałby rozpatrywanie wszystkich zażaleń na prokuratorские postanowienia do sądu, a tak nie jest, o czym świadczy chociażby rozwiązanie z art. 302 § 3 KPK⁵⁴.

Konsekwencje dla prokuratora za niewykonanie wskazań sądu z art. 330 § 1 KPK

Pomimo tego, że wskazania sądu z art. 330 § 1 KPK są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące, należy zauważyć, że przepisy Kodeksu postępowania karnego nie przewidują nie tylko trybu postępowania w przypadku niezastosowania się przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze do wskazań sądu, który uchylił zaskarżone postanowienie, lecz także wyraźnej „sankcji”⁵⁵. Nie ma żadnych możliwości wymuszenia na prokuratorze wykonania wiążących go zaleceń sądu⁵⁶. Wynika to poniekąd z tego, że sąd w omawianym przypadku sprawuje kontrolę nad postępowaniem przygotowawczym i nie przysługują mu w związku z tym instrumenty charakterystyczne dla nadzoru⁵⁷. W szczególności na ponowne postanowienie prokuratora o zaniechaniu ścigania karnego nie przysługuje zażalenie i tym samym sąd nie będzie mógł zweryfikować, czy jego wskazania zostały uwzględnione. Takie rozwiązanie jedynie umacnia stanowisko, że prokurator jako organ niezależny nie jest bezwzględnie skrępowany wskazaniami sądu, gdyby bowiem taki był zamysł racjonalnego ustawodawcy, to wówczas przewidziałby przynajmniej ponowną kontrolę procedowania prokuratora lub uzależniłby dalsze jego postępowanie od wykonania wskazań, jak zrobił to przykładowo w wyżej wspomnianym art. 344b KPK. W praktyce jednak nierzadko występują sytuacje, kiedy sąd pierwotnie uchylił decyzję prokuratora o odmowie wszczęcia postępowania i polecił wykonać pewne konkretne czynności. Prokurator następnie wszczął

⁵⁴ Artykuł 302 KPK – „§ 1. Osobom niebędącym stronami przysługuje zażalenie na postanowienia i zarządzenia naruszające ich prawa. § 2. Stronom oraz osobom niebędącym stronami służy zażalenie na czynności inne niż postanowienia i zarządzenia naruszające ich prawa. § 3. Zażalenie na postanowienia i zarządzenia oraz na inne czynności prokuratora w postępowaniu przygotowawczym, o których mowa odpowiednio w § 1 i 2, rozpoznaje prokurator bezpośrednio przełożony”.

⁵⁵ *Kodeks postępowania karnego...*, D. Świecki (red.), *op. cit.*

⁵⁶ D. Stachurski, *op. cit.*, s. 63.

⁵⁷ Zob. przypis 31.

postępowanie i po jego przeprowadzeniu doszedł do przekonania, że należy je umorzyć. Wówczas w ramach kontroli takiej decyzji jednym z kryteriów oceny postanowienia prokuratora sąd czyni to, czy prokurator sumiennie wykonał pierwotnie wskazania. Jeśli sąd uzna, że prokurator się do nich nie zastosował, wówczas uchyła decyzję o umorzeniu i poleca jeszcze raz przeprowadzić te wcześniej zlecone czynności. Gdy jest to zasadniczy powód uchylenia decyzji prokuratora, to w świetle całokształtu czynionych rozważań uznać należy, że jest to ingerencja przekraczająca ramy wskazane przez ustawodawcę w art. 330 § 1 KPK, stanowiąca próbę nałożenia „sankcji” na prokuratora, której sam ustawodawca nie przewidział.

W piśmiennictwie pojawił się odosobniony pogląd, że w przypadku niewywiązania się przez prokuratora ze wskazań sądu można rozważać ewentualną odpowiedzialność dyscyplinarną prowadzącego postępowanie przygotowawcze⁵⁸. Ze stanowiskiem tym nie można się zgodzić, ponieważ stoi ono w sprzeczności chociażby z wcześniej już cytowanym poglądem Sądu Najwyższego⁵⁹, którego wywód należy w tym miejscu ponownie przytoczyć w szerszym zakresie. Nie może być mowy o oczywistym i rażącym naruszeniu przepisów prawa, o którym stanowi art. 66 ust. 1 ustawy o prokuraturze (obecnie art. 137 ust. 1 PrProk), w sytuacji, gdy orzeczenie wydane przez prokuratora jako organ prowadzący postępowanie karne mieści się w granicach przyznanych mu uprawnień, a nie wchodzi w grę przejawy oczywistej bezprawności i rażącego zawinienia przy podejmowaniu przez niego decyzji. Prokurator jako organ prowadzący postępowanie karne ma na podstawie art. 7 KPK prawo do swobodnej oceny dowodów. Zasada swobodnej oceny dowodów, adresowana także do prokuratora, oznacza, że ocena przeprowadzonych dowodów powinna być dokonywana w granicach swobody wyznaczonej przez dyrektywy zasad prawidłowego rozumowania, wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, ujęte w art. 7 KPK. Sąd Najwyższy wskazał też, że samo stwierdzenie uchybień procesowych przy dokonywaniu oceny zgromadzonego materiału dowodowego, które mogą i powinny być skorygowane przez jednostkę nadrzędną w ramach nadzoru instancyjnego, nie może być traktowane jako równoznaczne z oczywistym i rażącym naruszeniem prawa, szczególnie wtedy, gdy umarzając postępowanie przygotowawcze (lub odmawiając jego wszczęcia) prokurator zajął stanowisko i wyraził swój pogląd co do oceny dowodów. Odmienne potraktowanie uprawnień prokuratora do swobodnej oceny dowodów mogłoby w poważny sposób zakłócić funkcjonowanie tego organu postępowania, któremu ustawa procesowa (Kodeks postępowania karnego) zapewnia pewne imperium nie tylko w zakresie podejmowania decyzji co do przebiegu dochodzenia lub śledztwa, ale

⁵⁸ *Kodeks postępowania karnego...*, D. Świecki (red.), *op. cit.*

⁵⁹ Orzeczenie SN z 17.9.2001, III SZ 8/01, OSNP 2002, Nr 18, s. 447.

także co do wydawania postanowień o zakończeniu postępowania przygotowawczego bez wnoszenia aktu oskarżenia do sądu. Odebranie prokuratorowi uprawnień władczych mogłoby w praktyce oznaczać wnoszenie przez niego aktu oskarżenia w każdej prowadzonej sprawie w obawie przed wszczęciem w stosunku do niego postępowania dyscyplinarnego. Byłby to pogląd niebezpieczny dla wykonywania przez prokuratora w sposób samodzielny, niezależny i bezstronny powierzonych mu funkcji w ramach zajmowanego stanowiska służbowego. Jak wynika z przedstawionych rozważań, ocena co do oczywistej i rażącej obrazy przepisów prawa, stanowiąca podstawę do przypisania prokuratorowi popełnienia przewinienia służbowego, musi być szczególnie wyważona w odniesieniu do tych decyzji procesowych, które podlegają kontroli instancyjnej i mogą być zaskarżone do prokuratora nadrzędnego lub do sądu. Ocena ta nie może bowiem prowadzić do ubezwłasnowolnienia prokuratora przy samodzielnym prowadzeniu dochodzeń lub śledztw i decyzjach o sposobie ich zakończenia. Nieudolność prokuratora, brak po jego stronie umiejętności respektowania „zasad sztuki śledczej” mogą być rozważane w aspekcie rozwoju jego kariery zawodowej i powodować brak awansów służbowych, pomijanie go przy awansach i nagrodach, nie stanowią natomiast same przez się przesłank do pociągnięcia prokuratora do odpowiedzialności dyscyplinarnej, jeżeli jego zachowaniu nie można przypisać cech oczywistej i rażącej obrazy przepisów prawa lub uchybienia godności zawodu prokuratorowskiego. Tym samym prokurator nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej za samo tylko niewywiązanie się ze wskazań sądu wyrażonych w postanowieniu uchylającym jego suwerenną decyzję o zaniechaniu ścigania.

W związku z powyższym, a zwłaszcza wobec tego, że nie można uznać za oczywiste i rażące naruszenie prawa działania prokuratora mieszczącego się w zakresie jego ustawowych uprawnień, gdy brak jest w jego zachowaniu bezprawności i zawinienia, sąd, który stwierdziłby, że jego wskazania nie są realizowane, nie jest władny do zawiadomienia bezpośredniego przełożonego prokuratora na zasadzie art. 20 § 2 KPK⁶⁰.

Jak wspomniano wyżej, ponowne postanowienie prokuratora o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania nie podlega kontroli sądowej. Skutki takiej decyzji mogą być jednak wzruszone przez instytucje podjęcia na nowo

⁶⁰ T.H. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego...*, *op. cit.*, LEX/el., art. 20 KPK – „Rażące uchybienie obowiązkowi mogące być powodem reakcji (sądu na podstawie art. 20 KPK – przyp. aut.) może polegać np. na niewystąpieniu do sądu o wyznaczenie podejrzanemu obrońcy z urzędu, mimo że zachodziły okoliczności wskazane w art. 79, a nie miał on obrońcy z wyboru, niepouczeniu podejrzanego o jego uprawnieniach wbrew wymogom art. 300, niepouczeniu świadka o prawie do odmowy zeznań, choć miał on takie prawo, i odebraniu od niego zeznań, stosowaniu lub aprobowaniu stosowania niedozwolonych metod przesłuchania, zakazanych przez art. 171, niedokonaniu wymaganej zmiany zarzutów (art. 314), nieuzupełnieniu przez oskarżyciela publicznego w terminie braków formalnych aktu oskarżenia wbrew wymogom art. 337 § 3, niesprawiedliwionym niestawiennictwie takiego oskarżyciela na rozprawę czy uchylaniu się od złożenia tłumaczeń sporządzonych przez niego i przedkładanych przed sądem pism procesowych na język, którym władza oskarżony”.

lub wznowienia postępowania przygotowawczego (art. 327 § 1 i 2 KPK). Zawsze zatem sam prokurator prowadzący z własnej inicjatywy lub na polecenie prokuratora przełożonego może rozważyć wdrożenie którejś z powyższych procedur. W tym miejscu wskazać też trzeba na sytuację mogącą powstać w wyniku realizacji wytycznych Prokuratora Generalnego z 22.1.2014 r.⁶¹. Wskazano tam bowiem, że w razie wydania powtórnego postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia albo powtórnego postanowienia o umorzeniu postępowania przygotowawczego w sprawie, w której sąd uchylił pierwsze postanowienie tego samego rodzaju, akta sprawy poddawane są ocenie w ramach wewnętrznego nadzoru służbowego przez przełożonych prokuratora referenta. W wypadku uznania, że postanowienie to było niezasadne, prokurator dokonujący analizy podejmuje na nowo postępowanie w oparciu o art. 327 § 1 KPK, a jeśli jest to niemożliwe lub brak jest przesłanek do wznowienia na podstawie art. 327 § 2 KPK postępowania przeciwko osobie, która występowała w charakterze podejrzanego, kieruje do Prokuratora Generalnego wnioski o uchylenie postanowienia na podstawie art. 328 § 1 KPK. W takiej sytuacji wszelkie polecenia przełożonych co do konieczności wykonania danych czynności w sprawie mogą się pokrywać z wcześniejszymi wskazaniami sądu⁶².

W przypadku, gdy z ponownej decyzji prokuratora o zaniechaniu ścigania niezadowolony jest pokrzywdzony, ustawa stwarza mu warunki realizacji prawa do sądu poprzez złożenie subsydiarnego aktu oskarżenia, przy zachowaniu wymogów z art. 55 KPK. Tym samym sprawa, w której prokurator odmówił prowadzenia postępowania (lub je umorzył), zostanie rozpatrzona przez sąd. Sądy orzekające w sprawach zainicjowanych subsydiarnym aktem oskarżenia stają niejednokrotnie przed dylematem: czy umarzać postępowanie z uwagi na brak podstaw oskarżenia, czy też prowadzić od początku całe postępowanie dowodowe. Trzeba bowiem pamiętać, że w przypadku postępowania wywołanego subsydiarnym aktem oskarżenia postępowanie dowodowe prowadzi sąd. Zgodnie z art. 55 § 1 KPK przepis art. 488 § 2 KPK stosuje się odpowiednio, co oznacza, że sąd może polecić wykonanie określonych czynności dowodowych policji. Wówczas też sąd sam będzie mógł przeprowadzić bądź zlecić wykonanie czynności wcześniej objętych zaleceniami wyrażonymi na zasadzie art. 330 § 1 KPK, których nie podzielił prokurator. Sądowi nie przysługuje wówczas uprawnienie z art. 396a KPK, tj. polecenie prokuratorowi zebrania dowodów.

⁶¹ PG VII G 021/2/14. Wytyczne te zostały zmodyfikowane wytycznymi Prokuratora Generalnego z 21.9.2014 r., PG VII G 021/39/15, które obecnie figurują jako „obowiązujące”.

⁶² Teoretycznie jednak, gdyby prokurator nadal nie zgadzał się z zaleceniami sądu powtórnymi następnie w poleceniu prokuratora przełożonego, to może żądać zmiany polecenia lub wyłączenia go od wykonania czynności albo od udziału w sprawie, zgodnie z art. 7 § 4 PrProk.

Podsumowanie

Problem badawczy rozważany w niniejszym opracowaniu pojawił się przy okazji wykładni art. 330 § 1 KPK stanowiącego, że sąd, uchylając postanowienie prokuratora o umorzeniu postępowania przygotowawczego lub odmowie jego wszczęcia, wskazuje powody uchylecia, a w miarę potrzeby także okoliczności, które należy wyjaśnić, lub czynności, które należy przeprowadzić. Wskazania te są dla organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze wiążące. Dostrzeżona wątpliwość interpretacyjna dotyczy właśnie zakresu tego związania i tego, jak dalece te wskazania mogą ingerować w samodzielność prokuratora. Zagadnienie to wymagało zbadania i nie było wcale oczywiste. Z jednej bowiem strony ustawodawca wyodrębnił postępowanie przygotowawcze, przyznając prokuratorowi niezależność i pozycję gospodarza (*dominus litis*) tego postępowania, a także uczynił go wyłącznie odpowiedzialnym za przebieg i czynności wykonywane w tej fazie, a z drugiej strony – przy przyjęciu wyłączenie wykładni literalnej przepisu – krępowałby prokuratora i jego uprawnienia procesowe w tej fazie postępowania. Istniało ryzyko dychotomii w zakresie rozumienia zakresu tego związania. Przy przyjęciu bowiem, że prokurator jest bezwzględnie związany wskazaniami sądu z art. 330 § 1 KPK, mielibyśmy do czynienia z sytuacją, w której organ procesowy uprawniony na mocy art. 7 KPK do przeprowadzania i swobodnej oceny dowodów, będący decydem w postępowaniu przygotowawczym, traciłby rzeczywisty wpływ na czynności realizowane w tym postępowaniu i jedyną jego rolą byłoby wykonanie czynności mu zleconych. Wówczas uprawnienia władcze prokuratora byłyby co najmniej iluzoryczne. Z drugiej zaś strony uznanie, że prokurator w ramach swojej niezależności może zignorować wskazania sądu i automatycznie wydać ponowną decyzję o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania, oznaczałoby faktyczne pozbawienie sądu kontroli nad postępowaniem przygotowawczym, co byłoby tożsame z naruszeniem gwarancji procesowych stron postępowania.

W takiej sytuacji przeprowadzona przez autorów wszechstronna analiza art. 330 § 1 KPK, poprzedzona wykładnią literalną, funkcjonalną i systemową, przy uwzględnieniu rozwiązań ustrojowych i procesowych w zakresie pozycji prokuratora i sądu, orzecznictwa i gwarancji konstytucyjnych, doprowadziła do opracowania stanowiska pośredniego. Prokurator, z uwagi na swoją niezależność procesową i autonomię dowodową, nie jest bezwzględnie skrupowany wskazaniami sądu. Nie oznacza to jednak przyzwolenia na ich zignorowanie. Ponownie oceniając sprawę, prokurator powinien traktować wskazania sądu jak instrukcje i jego obowiązkiem jest merytoryczne odniesienie się do nich. Samo sformułowanie wskazań przez sąd nie zwalnia prokuratora z jego funkcji gospodarza postępowania przygotowawczego, za które on odpowiada. Prokurator musi zachować realny wpływ na przebieg prowadzonego przez siebie postępowania, a zwłaszcza na realizowane czynności.

The scope of limitation of a public prosecutor by court's indications expressed on the grounds of Art. 330 § 1 of the Code of Criminal Procedure

Summary

In this elaboration, the authors consider the scope of Art. 330 § 1 of the Code of Criminal Procedure with reference to the public prosecutor's limitation by court's indications expressed in the statement of reasons for a ruling revoking prosecutor's decision not to institute or to discontinue pre-trial proceedings.

Keywords: prosecutor, pre-trial investigation, court's indications